

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mäntysaari, Mikko

Title: Kirja-arvostelu: Pahan kosketus : ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä

Year: 2002

Version: Published version

Copyright: © 2002 Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mäntysaari, M. (2002). Kirja-arvostelu: Pahan kosketus : ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Janus, 10(2), 170-171.

Johanna Hurtig ja Merja Laitinen (toim.): Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-kustannus 2002, 199s.

Lapin yliopistossa väitöskirjojaan tekevät Johanna Hurtig ja Merja Laitinen ovat toimittaneet artikkelikokoelman pahan kohtaamisesta ammattilaisten auttamistyössä. Näkökulma on osassa artikkeleista sosiaalityöstä lähtevä, mutta mukana on myös kirjoituksia yleisemmistä tarkastelukulmista.

Artikkelikokoelmat voivat olla puuduttavan tylsää luettavaa, mutta omistuksessaan lukukokemuksesta tulee tyystin erilainen, ja "Pahan kosketus" on tätä jälkimmäistä lajia. Kirjan ajankoh-taisuutta korostaa tietysti viime syksyn terrori-isku New Yorkiin, ja myös kotimainen viime vuosien kehitys, jossa yhä nuoremmat ihmiset syyllistyvät järkyttäviin rikoksiin, ja insestistä, perheväkivallasta, rasismista ja köyhiin kohdistuvasta välinpitämättömyydestä näyttää tulleen osa suomalaista arkea. Artikkelit kyllä tarkastelevat näitä ilmiöitä, mutta kirjan varsinainen huomio on ehkä kuitenkin enemmän "arki-päiväisessä", auttamisen ammattilaisten altistuksessa pahalle.

Kirjassa on kahdeksan artikkelia sekä toimittajien laatimat alku- ja jälkisanat. Anneli Pohjola pohtii omassa artikkelissaan johdannonomaisesti pahan merkitystä auttamistyössä. Auttamistyöllä tavoitellaan hyvän tuottamista tai lisäämistä, mutta tässä hyväksi tarkoitettussa toiminnassa ilmenee mo-

nella tavalla myös pahaa. Miten auttaminen ja paha kietoutuvat toisiinsa? Paha ilmenee auttamisen valtasuhteissa, byrokraattisissa säännöissä ja lipsumisessa auttajan eettisistä periaatteista. – Toimittajien olisi ehkä kannattanut käyttää Pohjolan artikkelia koko teoksen johdantona, ehkä kirjan sisällön lyhyellä esittelyllä täydennettynä.

Muu kirjan sisältö jakautuu nähdäkseni kahden tyyppiseksi puheenvuoroiksi. Teoksessa on joukko artikkeleita, joissa pahan teemaa lähestytään ikäänkuin tutkijan roolista, vähän etäännyttäen ja analyysin johonkin empiiriseen aineistoon perustaen. Selkeästi tällaisia ovat Merja Laitisen kirjoitus insestistä ja Laura Huttusen maahanmuuttajien pahan kokemuksiin liittyvä artikkeli, mutta myös Juha Perttulan syntetisoiva pahan ja ihmistyön suhteen pohdinta. Kaikki nämä ovat kelpo artikkeleita, mutta itse koin erityisen vaikuttavina kirjan toisen päätyypin edustajat, esseenomaiset, omakohtaisemmat pohdinnat.

Esseenomaista tyyppiä edustavat selkeimmin Unto Matinlompolon ja Martti Lindqvistin kirjoitukset. Lappilainen sosiaalityöntekijä Matinlompolo on taitava kirjoittaja. Hänen esseensä rakentuu kaunokirjallisesti hahmotettujen asiakastapausten tai kertomusten ympärille. Matinlompolo antaa kyytiä sosiaalityössä vallalla olevalle myönteisyysajattelulle: "tällainen messiaaninen kertakäyttöinen joukkopositivismi on sosiaalityössä yksi lyhytkantoisimmista työvälineistä". Paha on myönnettävä olemassaolevaksi, ja sitä on

suorastaanetsittävä! Pyrkimättä tieteelliseen esitystapaan, Matinpompolo onnistuu erinomaisesti nostamaan esiin pahan ulottuvuuksia sosiaalityön asiakkaiden elämässä. Laadullisen tutkimuksen raportoinnit tavoittavat vain harvoin samaa vaikuttavuutta ja valaisuutta.

Martti Lindqvistin essee perustuu sekin omakohtaiseen auttamistyöstä saatuun kokemukseen. Teologi ja eetikko Lindqvistin virkkeet ovat usein aforistisia. Essee kannattaakin lukea hitaasti ja nauttien. Lindqvistin mukaan pahan olemusta koskevia tulkin-toja on kaksi: toisen mukaan paha on ymmärretty vajeeksi, ja pahaa tekevällä ihmisellä on liian vähän tietoa, ymmärrystä tai kykyä. Ongelma voidaan poistaa hoitamalla tai kasvattamalla tai lisäämällä tietoa. Toisen kannan mukaan paha on yhtä todellista kuin hyväkin. Auttamisammattien kehitys on johtanut neutraalisuuteen ja moralismista luopumiseen. Tämä on sinänsä hyvä asia, mutta myös auttajalla on "varjo", oma pahuutensa, joka tulee tunnistaa. Esseen opetus on, että pahan kanssa voi elää.

Mietin, miksi pahasta kertova kirja voi tuntua minusta niin innostavalta, jopa riemastuttavalta? Ehkä kyse on siitä, että tutut kirjoittajat ovat rohkeasti ottaneet käsiteltäväkseen auttamistyön kannalta keskeisen tärkeän asian, josta käytännön ammattilaisten keskuudessa on varmasti aina keskusteltu, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksessa lähinnä vaiettu. Empiristinen ja relativistinen kirjoittaminen eivät yhdessä tai erikseen ole pitäneet "kiinnostavana" kysymystä pahasta. Korkeintaan on voitu tarkastella sitä, miten "pahasta" puhutaan. Tämän suhteellisen vaikenemisen tradition murta-misessa "Pahan kosketuksella" on tärkeä keskustelun avaajan merkitys.

Erityisesti toivon, että Tarja Pösön tärkeä puheenvuoro sosiaalisten ongelmien ja pahan ongelman suhteesta saisi lukijoita. Pösö, joka on tutkinut gradussaan ja lisensiaatin tutkimuksessaan

naisrikollisia ja väitöskirjassaan koulukoteja, on tutkimustyössään kohdannut ihmisiä, joiden omassa elämässä paha on ilmiönä konkretisoitunut monella tavalla. Pösö kertoo lukevansa kaiholla sosiaalihuollon professori Reino Salon tutkimuksia lastensuojelun ja päihdehuollon asiakkaista. Samalla Salon objektivoiva tutkimustapa synnyttää vastenmielisyyttä. Sosiaalisten ongelmien tutkimuksessa kehitetyt teorit ovat olleet jotenkin kyvyttömiä avaamaan pahan ongelmaa. Leimaa-mis-teoria on vaihtunut sosiaalisiksi konstruktionismiksi ja postmoderniksi sosiaalityön tutkimukseksi. Näissä traditioissa on vaikea puhua pahasta käyttämättä lainausmerkkejä. Pösö kirjoittaa – kuten aina – taitavasti ja varovaisesti, mutta esittää kriittisen kannan sosiaalisen konstruktionismin tavasta keskittyä yksinomaan sosiaalisten ongelmien tekstuaaliseen tarkasteluun. "Sosiaalityön tekeminen jatkuvien lainausmerkkien sisällä on myös äärimmäisen vaikeaa."

Samaa teemaa, eli sosiaalisista ongelmista puhumista ja kirjoittamista tarkastelee myös Riitta Granfelt. Hän pohtii väitöskirjaansa liittyen asunnottomien naisten elämän kuvauksen eettisiä kysymyksiä. Granfelt pyrki tunnontarkasti välttämään tutkimuksessa osallistuneiden naisten esineellistämistä. Nyt kirjoittaja pohtii, tekikö hänen tietoisena varovainen ja neutraali esitystapansa lopulta kuitenkaan todellista oikeutta tutkimukseen osallistuneiden naisten monimutkaisille elämäntilanteille. Pohdinta on tärkeää, vaikka vastaus jää vähän epäselväksi.

Lopuksi hivonen kritiikkiä. Mukaan olisi sopinut filosofin kirjoitus, jossa pahan ongelmaa olisi tarkasteltu etiikan kysymyksenä. Perttulan artikkeli ei korvaa täysin tätä puutetta.

Vaikka kirjoittajista monet ovat sosiaalityön tutkijoita, voin huoletta suositella teosta muillekin sosiaali- ja terveysalan työntekijöille. Valitettavasti pahan ongelman kohtaaminen auttamistyössä on yleinen ja yhteinen ongel-

ma kaikille auttamisen ammattilaisille. Kirja ei anna yksiselitteisiä ohjeita siitä, miten pahan ongelma tulisi kohdata tutkimuksessa tai auttamistyössä, eikä sellaista yleistä ohjetta voi ollakaan. Mutta jo pahan tai "pahan"ongelman tunnistaminen on edistysaskel.

Mikko Mäntysaari

Kolmen laihaan ja seitsemän lihavan perintö

Timo Piirainen ja Juho Saari (toim.): Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö? Gaudeamus: Helsinki 2002, 316 s.

Vuosituhatvuoden vaihteessa on ilmestynyt useita teoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtuneista yhteiskunnallisista muutoksista. Osin tämän tutkimustulvan taustalla on 1990-luvun alun lama, jonka seurauksia voidaan vajaan kymmenen vuoden perspektiivillä jo tarkastella. Näkökulmia on talouskasvun kehittymisen lisäksi ollut monia, kuten sosiaalipolitiikka suunnanmuutoksineen ja hyvinvointivaltio murroksineen sekä näiden kehityksen tuotoksena työttömyyttä, terveyseroja tai syrjäytymistä.

Osa tutkimuksista rajoittuu 1990-luvunkolmeen laihaan vuoteen eli lama-aikaan, mutta myös laman jälkeistä nopean talouskasvun aikaa eli seitsemää lihavaa vuotta on jo varaa tarkastella 1990-luvulla tapahtuneissa muutoksissa. Tämä on pyrkimyksenä myös Timo Piiraisen ja Juho Saaren toimittamassa teoksessa, jonka tavoitteena on tutkia sitä yhteiskunnallista perintöä, jonka 1990-luku jätti 2000-luvulle. Tätä rakenteellisista eroista ja institutionaalisista valinnoista muodostunutta perintöä lähestytään yhteiskunnallisten jakojen käsitteen avulla, jonka teoksen toimittajat määrittelevät Max Weberin "elämänmahdollisuuksien" hengessä systemaattisiksi ja pitkäaikaisiksi väestöryhmien välisiksi eroiksi hyvinvoinnin ja resurssien jakautumisessa. Teoksen pyrkimyksenä on "luoda monitieäinen kuvaus yhteiskunnallisesta murroksesta ja sen vaikutuksista sosiaaliseen rakenteeseen" ja tarkastella "väestön suuren enemmistön" läpäiseviä yhteiskunnallisia jakoja.

Teos on kokoelma kokeneiden yhteiskuntatieteilijöiden kirjoittamia artikkeleita. Kirjan viisitoista artikkelia